

„ОБЕКТИВНИТЕ” ИНДИКАТОРИ Е НЕОБХОДИМО ДЕЙСТВИТЕЛНО ДА СЕ ОБЕКТИВИЗИРАТ

* Анализ на рейтинга на ВВМУ “Н. Й. Вапцаров” в професионално направление „Военно дело”

Анотация: Рейтинговите оценки са в пряка зависимост от избраната методология и подаваните информационни данни. Несъответстващият подбор на индикатори е в състояние да създаде деформирана рейтингова оценка

Ключови думи: рейтингова система, професионално направление “Военно дело”

ВЪВЕДЕНИЕ

Основните предпоставки за въвеждане на рейтингова система за оценка на висшите училища са:

1. Необходимостта от целенасочен експертен сравнителен анализ и оценка на дейността на висшите училища в България;
2. Националните потребности от висококвалифицирани конкурентно-способни кадри с висше образование;
3. Необходимостта от развитие на конкурентноспособни образователни дейности във висшето образование;
4. Достигнатият етап в реформата на висшето образование, свързан с анализ и оценка на качеството на подготовка на специалисти с висше образование в страната.

1. Разработване и развитие на рейтинговата система за оценка на висшите училища

Държавата е основен източник на финансиране на висшите училища в Република България и е заинтересована от поддържане на високо качество на изпълняваните образователни дейности, с цел повишаване на иновативността, конкурентноспособността и пазарната ориентация на различните категории специалисти с висше образование.

Идейният проект на рейтинговата система за оценка на висшите училища е разработен по програма за изследване, анализ и оценка на качеството на обучение във висшите училища на Дирекция „Висше образование” към Министерството на образованието, младежта и науката. Проектът е осъществен с финансовата подкрепа на оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Дирекция „Висше образование” на МОМН. Уеб-порталът „Рейтингова система на висшите училища в България” е създаден през 2010 г. от Консорциум от три организации – Институт „Отворено общество” – София, социологическа агенция „МБМД” и Сирма Груп (ИОО-МБМД-С) в рамките на проект „Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)”, изпълняван от дирекция „Висше образование” на Министерството на

образованието, младежта и науката (МОМН) с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”.

Съдържанието на рейтинговата система е актуализирано през 2012 г. от същия консорциум в изпълнение на обществена поръчка на МОМН с предмет „Доразвиване и поддръжка на рейтинговата система за висшите училища в Република България”.

Рейтинговата система използва 49 различни индикатори, по които се извършват сравнения между висшите училища. Те са формирани на базата на статистически данни (31 индикатора с обща тежест 88,40 %) и резултати от социологически проучвания (18 индикатора с обща тежест 11,60 %). Индикаторите са разделени в 6 групи с установени теглови значения (както се вижда от Таблица 1). Първоначалното подреждане на индикативните групи е показателно с придържане към структуроопределящия системен принцип на взаимните връзки и отношения между групирани съставни индикативни елементи. Принципът на взаимните връзки и отношения отразява взаимната обвързаност между отделните структурни елементи. При предприемането на дейности за повишаване на крайната рейтингова оценка трябва да се отчита взаимната междугрупова и междуиндикаторна обвързаност и да се търси възможният най-голям „синергичен ефект”. В Таблица 1 това подреждане е представено с числените стойности в скобите. В следствие при присвояване на теглови значения на индикативните групи е настъпило своеобразно препоредване, при което закономерно с най-голяма тежест е представен желаният краен резултат, а именно „Реализация и връзка с пазара на труда”. При подобно подреждане, индикаторът „Акредитационна оценка” с най-голяма тежест за крайната оценка се оказва в индикативната група „Учебен процес” на втора позиция. При анализа на получената крайна оценка е желателно привързване към вторият системен признак, а именно подреждане на индикативните групи в зависимост от тежестта им в крайната оценка.

Таблица 1: Подредване на индикативните групи според тежестта им при формиране на крайната оценка

№	Индикативна група	Теглово значение
1. (6)	Реализация и връзка с пазара на труда	35 %
2. (1)	Учебен процес	25 %
3. (2)	Научни изследвания	20 %
4. (5)	Престиж	10 %
5. (3)	Учебна среда	5 %
6. (4)	Социално-битови и административни услуги	5 %

Четири от индикативните групи формират 90% от крайната рейтингова оценка. Сумарното участие на останалите две индикативни групи във

формирането на крайната оценка е с тегловото значение (10%) на най-ниско оценената от предхождащите ги четири.

Използвани са следните източници на информация с валидност към посочените периоди:

- данни от модула AdminUNI, която е част от Информационната система на образованието и в който се съдържа информация за действащите студенти, докторанти и академичен състав. Данните в този модул периодично се въвеждат (два пъти годишно) от висшите училища и се предават в Центъра за информационно осигуряване на МОМН. Използваните данни от AdminUNI са към януари 2012 г.;

- данни от Националния осигурителен институт към ноември 2011 г.;

- данни от Националната агенция за оценяване и акредитация към януари 2012 г.;

- данни от международната база данни Scopus към декември 2011 г.;

- данни, предоставени от висшите училища към декември 2011 г. и верифицирани към 2012 г.;

- данни, получени в резултат на анкетно проучване сред студенти, представително по професионални направления, проведено в периода октомври 2011 г. – февруари 2012 г.

Всички посочени източници на информация отразяват косвено пазарните изисквания към качеството на подготвеност на съответните кадри с висше образование. Работодателите, като най-заинтересованата обществена група от качеството на кадрите с висше образование, са просто изключени от рейтинговата оценка. Ролята на работодателя в професионално направление „Военно дело“ е заета от институциите (структурите на Министерството на отбраната). Индикаторите на основата на социологически проучвания за специалностите с висше образование в професионално направление „Военно дело“ трябва да отчитат степента на защитеност на обществените интереси, свързани със степента на съответствие на получаваната теоретико-практическа подготовка на завършилите обучаеми с предявяваните държавни изисквания към съответните образователно-квалификационни степени.

Тези особености на специалностите с висше образование в професионално направление „Военно дело“ са изключили тяхното включване в международно-признатите рейтингови класации за гражданските университети. В някои държави са изградени специални рейтингови системи за висшите училища в професионални направления „Военно дело“ и „Национална сигурност“.

При изготвянето на рейтинга се използват индикатори в различни мерни единици (брой, оценка по скала, процент, лева и т.н.). Стандартизирането се извършва по класически метод, който използва средна претеглена стойност и стандартно отклонение. Крайната оценка в класациите за всяко висше училище се представя като резултат по скала от 0 до 100.

В сравнение с първото издание на Рейтинговата система за висшите училища в България за 2011 г. са направени множество методологични промени, които трябва да се отчитат при сравнение на текущите данни от 2012 г. с предхождащите ги данни. Промените засягат броя, вида и груповото разпределение на използваните индикатори, което е свързано с промяна на използваните теглови значения. Направени са промени във въпросника за анкетното проучване на студентското мнение, както и на периода от годината, в който то е проведено. Промените целят подобряване на методологията чрез използване на по-прецизни измерители на представянето на **висшите училища на ниво професионално направление**. Чрез повишаване на тежестта на индикаторите, основани на т.нар. обективни данни, постъпващи от централизирани регистри и самите висши училища се увеличава обективността на системата, за сметка на намаляване на тежестта на т.нар. субективни фактори, които са основани на анкетни проучвания.

2. Анализ на рейтинговата оценка на ВВМУ в професионално направление „Военно дело.”

Получените крайни резултати за трите висши училища, които осъществяват образователна дейност в областта на професионално направление „Военно дело” са дадени в Таблица 2.

Таблица 2: Крайни резултати за висшите училища в професионално направление „Военно дело”

Висше училище	Град	Образователна степен	Резултат от рейтинговата оценка
Военна академия „Г. С. Раковски”	София	магистър	54
Национален военен университет „Васил Левски”	В. Търново, Долна Митрополия, Шумен	бакалавър	53
Висше военноморско училище „Н. Й. Вапцаров”	Варна	бакалавър	51

Препоръчва се на разлики от порядъка на 5 точки да не се отдава значение. Подобна разлика означава, че съответните висши училища са в една и съща категория и предлагат сравними условия и качество на обучение. (Ограничения при използване на данните в рейтинговата система за висшите училища в България 2012, Консорциум ИОО-МБМД-С, С: Февруари 2012, с. 4)

Получените оценки по шесте индикативни групи на трите висши училища в професионално направление „Военно дело” са показани на Таблица 3.

Таблица 3. Получени оценки по шестте индикативни групи в професионално направление “Военно дело”

№	Индикативна група	Висше училище		
		ВА (I)	НВУ (II)	ВВМУ (III)
1. (6)	Реализация и връзка с пазара на труда (35%)	68,72 ¹	52,22 ³	53,38 ²
2. (1)	Учебен процес (25,00%)	45,43 ³	62,39 ¹	45,71 ²
3. (2)	Научни изследвания (20,00%)	52,12 ¹	45,88 ³	48,60 ²
4. (5)	Престиж (10,00%)	23,07 ³	46,79 ²	57,63 ¹
5. (3)	Учебна среда (5,00%)	65,07 ¹	62,88 ²	53,70 ³
6. (4)	Социално-битови и административни услуги (5,00%)	42,98 ³	47,78 ²	56,47 ¹

Детайлното разпределение на оценките по съставни елементи в индикативната група “Реализация и връзка с пазара на труда” с най-голяма тежест при формиране на крайната оценка в професионално направление “Военно дело” на трите висши училища е показано в Таблица 4.

Таблица 4: Разпределение на получените оценки по съставни елементи на индикативна група “Реализация и връзка с пазара на труда” (35%)

№	Съставни елементи на индикативна група „Реализация и връзка с пазара на труда”	Висше училище		
		ВА (68,72) – I	НВУ (52,22) - III	ВВМУ (53,38) - II
1. (6.1)	Осигурителен доход на завършилите 12,00 % (35,00%)	9,50 ¹	5,53 ³	5,84 ²
2. (6.2)	Безработица сред завършилите 12,00 % (35,00%)	7,49 ¹	7,06 ²	7,49 ¹
3. (6.3)	Приложение на придобитото висше образование 6,00 % (20,00 %)	4,40 ¹	3,98 ³	4,20 ²
4. (6.6)	Принос към осигурителната система 3,00 % (9,00 %)	2,43 ¹	1,61 ²	0,96 ³
5. (6.7)	Регионална значимост 0,50 % (1,00 %)	0,23 ¹	0,10 ³	0,19 ²
6. (6.4)	“Добих увереност, че ще успея в живота” 0,25 %	6,73 ³	7,66 ²	9,00 ¹
7. (6.5)	“Създадох важни контакти и приятелства” 0,25 %	8,73 ²	8,31 ³	8,89 ¹

Индикативната група включва 7 индикатора. Четири индикатора са на основата на статистически данни (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 33%), а трите са на основата на социологически проучвания (с придадена

тежест за формиране на крайната оценка 2 %). По първият и четвъртият индикатори (с обща придадена тежест за формиране на крайната оценка 15%), щатните позиции на завършилите ВА са от три до четири степени по-високостоящи в служебната йерархия, което предопределя по-висок осигурителен доход и по-голям принос към осигурителната система, като по този начин закономерно предоставя първите места в класацията на ВА. По вторият и третият индикатори (с обща придадена тежест за формиране на крайната оценка 18 %), обективността е в значителна степен изкривена, тъй като безработицата и приложението на висшето образование по данни от НОИ не са определящи, доколкото те са по-скоро въпрос на държавна политика в областта на отбраната и държавни изисквания към специалността. Посочените „обективни” индикатори (с обща тежест 33 %) нямат отношение към конкурентноспособността в професионалното направление „Военно дело”. Високите стойности за ВВМУ от социологически проучвания са без особено значение (по точно с относителна тежест от 2,00 %) за крайния резултат - второ място за ВВМУ по този индикатор с незначителна числена разлика от оценката на НВУ.

Твърде съмнителна е достоверността на трите индикатора, основаващи се на данни от социологически проучвания на обучаемите. Преди всичко трябва да се отчете обстоятелството, че външна конкуренция между трите висши военни училища фактически липсва. Пазарните фактори по отношение на професионалното направление „Военно дело” нямат определящо значение. В това отношение определящо е съответствието с държавните изисквания към специалността. Независимата оценителска организация прави допускането, че продуктът (студентите) би могъл да оцени в каква степен образователните услуги предлагани от изпълнителите (висшите училища) биха могли да им помогнат за реализацията на пазара на труда. Много по-достоверна оценка би могла да бъде получена *при анкетно проучване на потребителите на продукта (работодателските организации, в случая МО) за необходимата и постигнатата степен на съответствие между държавните изисквания към специалността и качеството на подготвеност на кадрите с висше образование.*

Детайлното разпределение на оценките по съставни елементи в индикативната група „Учебен процес” в професионално направление „Военно дело” на трите висши училища е показано в Таблица 5.

Индикативната група „Учебен процес” включва 12 индикатора. Шест от индикаторите са на основата на статистически данни (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 21,75 %). Останалите шест индикатора са на основата на социологически проучвания (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 3,25 %).

Таблица 5. Разпределение на получените оценки по съставни елементи на индикативна група „Учебен процес” (25 %)

№	Съставни елементи на индикативна група „Учебен процес”	Висше училище		
		ВА (45,43) – II	НВУ (62,39) - I	ВВМУ (45,71) - III
1. (1.1)	Акредитационна оценка 15 % (60 %)	5,77 ²	10,96 ¹	5,77 ²
2. (1.8)	Ексклузивност на преподавателския състав 2,5 % (10 %)	1,57 ²	1,46 ³	1,60 ¹
3. (1.11)	Специалност за обучение на магистри 1,25 % (5,00 %)	0,91 ²	0,48 ³	0,48 ³
4. (1.12)	Регулирани специалности 1.25 % (5,00 %)	0,63 ³	0,63 ³	0,63 ³
5. (1.10)	Специалност за обучение на бакалаври 1,0 % (4,00 %)	0,28 ³	0,66 ¹	0,56 ²
6. (1.3)	Практическа подготовка 0,75 % (3,00 %)	0,43 ²	0,20 ³	0,49 ¹
7. (1.9)	Международна мобилност 0,75 % (3,00 %)	0,55 ²	0,29 ³	0,29 ³
8. (1.2)	Теоретична подготовка 0,5 % (2,00 %)	0,29 ²	0,14 ³	0,33 ¹
9. (1.4)	Участие в стажове 0,5 % (2,00 %)	0,21 ²	0,18 ³	0,36 ¹
10. (1.5)	Преподаване 0,5 % (2,00 %)	0,31 ²	0,13 ³	0,31 ²
11. (1.6)	Оценяване 0,5 % (2,00 %)	0,28 ²	0,14 ³	0,33 ¹
12. (1.7)	Интензивност на обучението 0,5 % (2,00 %)	0,14 ³	0,33 ¹	0,29 ²

С най-голяма тежест (15 %), не само за оценката на индикативната група „Учебен процес”, но и за крайната оценка в класациите е първият индикатор „Акредитационна оценка”. Разликата само от половин единица по десетбалната скала в акредитационната оценка на НВУ, в сравнение с еднаквите акредитационни оценки на останалите две висши училища се превръща в труднопреодолима разлика от почти пет единици в крайната оценка. Допълнителна разлика се появява от разликата от 1 % в оценките за обучение между ОКС „Магистър” и ОКС „Бакалавър”, което е нормативно предопределено, т.е. не зависи от качеството на водене на учебния процес. Една от възможностите за повишаване на оценката е да се признае участието на преподаватели от ВВМУ в подготовката на слушатели от ВА в ОКС „Магистър” за нуждите на ВМС. За целта е необходимо да се направи акредитация на програма за съвместна подготовка от ВА и ВВМУ по съответната специалност. При незначителни разлики в числовите стойности на останалите индикатори, това води до незначителни разлики между вторият и третият и предопределя класацията в тази индикативна група.

Отново твърде съмнителна е достоверността на шесте индикатора, основаващи се на данни от социологически проучвания на обучаемите. С много

по-голяма значимост биха могли да бъдат получените резултати от социологически проучвания на обучаемите, ако бе подложено на изследване почти липсващата конкурентноспособност на вътрешната учебна среда.

Отчитаната конкурентноспособност на вътрешната учебна среда по рейтинговата система се основава на индивидуалните качества на обучаемите, а не на предлагане на алтернативни варианти на образователни услуги в даденото висше училище, като разработване и предлагане на два варианта на лекционни цикли по една дисциплина от двама различни преподаватели, където оценката би могла да бъде отчетена посещаемост, практическа приложимост в класни и извънкласни форми и постигната крайна успеваемост на обучаемите.

Детайлното разпределение на оценките по съставни елементи в индикативната група „Научни изследвания” в професионално направление „Военно дело” на трите висши училища е показано в Таблица 6.

Индикативната група „Научни изследвания” включва 12 индикатора. Единадесет от индикаторите са на основата на статистически данни (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 19,00 %). Един индикатор е на основата на социологически проучвания (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 1,00 %).

Обективен недостатък на тази индикативна група е, че професионалните направления „Военно дело” и „Национална сигурност” са без съответствия в международната база данни Scopus и всички свързани индикатори за ВА, НВУ и ВВМУ са оценени на нула. Това са 6 индикатора (2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5 и 2.6), основаващи се на статистически данни с обща тежест за крайната оценка 11,8 %. Индикатор 2.11 (с тежест за крайната оценка 2.00 %) е оценен с една и съща стойност и за трите висши училища. Решаващи за крайното класиране в тази индикативна група се оказват индикатори 2.11 и 2.12 (с обща тежест за крайната оценка 4.00 %). Поради обстоятелството че във ВА обучаемите са единствено от ОКС „магистър”, тези индикатори предопределят първото място в тази индикативна група за ВА.

Таблица 6: Разпределение на получените оценки по съставни елементи на индикативна група “Научни изследвания” (20%)

№	Съставни елементи на индикативна група “Научни изследвания”	Висше училище		
		ВА (52,12) – I	НВУ (45,88) - III	ВВМУ (48,60) - II
1. (2.3)	Индекс на цитируемост без автоцитирания по научна област 6,00% (30,00%)	3,00 ³	3,00 ³	3,00 ³
2. (2.2)	Индекс на цитируемост по научна област 3,0% (15,00%)	1,50 ³	1,50 ³	1,50 ³
3. (2.5)	Документи, цитирани поне веднъж 2,0% (10,00%)	1,00 ³	1,00 ³	1,00 ³
4. (2.10)	Докторски програми в професионално направление 2,0% (10,00%)	1,00 ³	1,00 ³	1,00 ³

5. (2.11)	Докторски програми във ВУ 2,00% (10,00%)	0,1 ¹	0,09 ³	0,08 ²
6. (2.12)	Съотношение докторанти/студенти 2.00% (10,00%)	1,43 ¹	0,64 ³	0,93 ²
7. (2.6)	Статии в научни списания 1,0% (5,00%)	0,50 ³	0,50 ³	0,50 ³
8. (2.7)	Участие на студенти в НИД 1,0% (5,00%)	0,71 ¹	0,31 ³	0,48 ²
9. (2.8)	Привлечени средства за НИД на студент 1,0% (5,00%)	0,42 ²	0,39 ³	0,44 ¹
10. (2.9)	Общо средства за НИД на студент 1,00% (5,00%)	0,40 ²	0,37 ³	0,48 ¹
11. (2.4)	Среден брой цитирания на документ 0,6% (3,00%)	0,30 ³	0,30 ³	0,30 ³
12. (2.1)	Индекс на цитируемост 0,2% (1,0%)	0,07 ³	0,07 ³	0,07 ³

Детайлното разпределение на оценките по съставни елементи в индикативната група „Престиж” в професионално направление „Военно дело” на трите висши училища е показано в Таблица 7.

Индикативната група „Престиж” включва 4 индикатора. Два от индикаторите са на основата на статистически данни (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 6,00 %). Останалите два индикатора са на основата на социологически проучвания (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 4,00 %).

Таблица 7. Разпределение на получените оценки по съставни елементи на индикативна група „Престиж” (10 %)

№	Съставни елементи на индикативна група „Престиж”	Висше училище		
		ВА (23,07) – III	НВУ (46,79) - II	ВВМУ (57,63) - I
1. (5.1)	Среден успех от дипломата за завършено средно образование 4,50 % (45,0 %)	0,00 ³	1,61 ²	2,89 ¹
2. (5.2)	Престиж сред студентите 3,00 % (30,00 %)	1,04 ³	2,18 ¹	1,28 ²
3. (5.4)	Чуждестранни студенти 1,50 % (15,00 %)	0,57 ³	0,59 ³	1,10 ¹
4. (5.3)	Първи избор 1,00 % (10,00 %)	0,70 ¹	0,30 ³	0,50 ²

ВВМУ заема престижното първо място в тази индикативна група. Трябва да се отбележи, че протичащите реформи с рязко съкращаване на числеността на въоръжените сили едва ли вляят положително върху цялостния престиж на висшите военни училища. Твърде съмнително е първото място на ВА по индикатор „Първи избор”, поради простата причина че обучаемите не могат да направят избор от останалите две висши училища в професионалното направление, просто защото предлаганите специалности са взаимно допълващи

се, а не конкуриращи се в професионалното направление. По същество тук е налице т.нар. произволен избор.

Детайлното разпределение на оценките по съставни елементи в индикативната група „Учебна среда” в професионално направление „Военно дело” на трите висши училища е показано в Таблица 8.

Индикативната група „Учебна среда” включва 9 индикатора. Шест от индикаторите са на основата на статистически данни (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 3,50 %). Останалите три индикатора са на основата на социологически проучвания (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 1,50 %).

Таблица 8. Разпределение на получените оценки по съставни елементи на индикативна група “Учебна среда” (5%)

№	Съставни елементи на индикативна група „Учебна среда”	Висше училище		
		ВА (65,07) – I	НВУ (62,88) - II	ВВМУ (53,70) - III
1. (3.3)	Оборудване 1,25% (25,00 %)	0,87 ²	1,22 ¹	0,86 ³
2. (3.2)	Стопански инвентар 0,75 % (15,00 %)	0,46 ¹	0,38 ²	0,30 ³
3. (3.8)	Информационно осигуряване 0,75 % (15,00 %)	0,43 ¹	0,23 ³	0,30 ²
4. (3.1)	Учебна среда 0,5 % (10,0 %)	0,20 ²	0,19 ³	0,37 ¹
5. (3.9)	Учебна площ на студент 0,50 % (10,00 %)	0,38 ¹	0,27 ²	0,18 ³
6. (3.4)	Учебен график 0,25 % (5,00 %)	0,14 ²	0,07 ³	0,16 ¹
7. (3.5)	Библиотечен фонд на студент 0,25 % (5,00 %)	0,50 ²	0,50 ²	0,25 ³
8. (3.6)	Оценка на библиотечния фонд 0,25 % (5,00 %)	0,14 ²	0,07 ³	0,16 ¹
9. (3.7)	Ползваемост на библиотечния фонд 0,25 % (5,00 %)	0,13 ²	0,22 ¹	0,10 ³

Съществено обективно изкривяване се получава от индикаторите, отчитащи съотношенията между счетоводна стойност на инвентар и оборудване, както и учебна площ към всички обучаеми, доколкото би трябвало да се отчита само това оборудване, инвентар и учебна площ, които имат отношение към професионалното направление и само и единствено към обучаемите от това професионално направление, доколкото единствено те го ползват за усвояване на съответната специалност (например, кабинети по различни видове оръжия – ракетно, торпедно, минно, противоминно и т.н. едва ли имат отношение към обучението и не се използват от обучаемите по професионално направление

„Транспорт, корабоплаване и авиация”, за да бъдат отчитани те). По индикатор 3.8 „Информационно осигуряване”, ВВМУ може да предостави своя IP-адрес в съществуващите международни бази данни със заключен централизиран абонамент чрез Министерството на отбраната, както е направила ВА.

Детайлното разпределение на оценките по съставни елементи в индикативна група „Социално-битови и административни услуги” в професионално направление „Военно дело” на трите висши училища е показано в Таблица 9.

Индикативната група „Социално-битови и административни услуги” включва 5 индикатора. Два от индикаторите са на основата на статистически данни (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 3,50 %). Останалите три индикатора са на основата на социологически проучвания (с придадена тежест за формиране на крайната оценка 1,50 %).

Таблица 9. Разпределение на получените оценки по съставни елементи на индикативна група „Социално-битови и административни услуги” (5 %)

№	Съставни елементи на индикативна група „Социално-битови и административни услуги”	Висше училище		
		ВА (42,98) – III	НВУ (47,78) - II	ВВМУ (56,47) - I
1. (4.2)	Студентски общежития 2,00% (40,00%)	0,83 ²	0,98 ¹	0,68 ³
2. (4.1)	Стипендии 1,50% (30,0%)	0,41 ³	0,88 ²	0,96 ¹
3. (4.3)	Удовлетвореност от социално-битовите условия 0,5% (10,00%)	0,44 ²	0,20 ³	0,48 ¹
4. (4.4)	Оценка на административното обслужване 0,5% (10,00%)	0,26 ²	0,14 ³	0,34 ¹
5. (4.5)	Подкрепа на кариерното развитие 0,5% (10,00%)	0,21 ²	0,18 ³	0,36 ¹

ВВМУ заема престижното първо място в тази индикативна група. Твърде съмнително изглеждат представените данни по отношение на индикатора 4.2. „Студентски общежития”, доколкото те отразяват данните за желищно-битовата осигуреност на всички обучаеми, а повече от 90 % от обучаемите във ВВМУ не са от професионално направление „Военно дело”.

Рейтингът на висшите училища трябва да се използва внимателно. Получените класации понякога се дължат на минимални разлики или на индикатори, които не са еднакво значими за различните потребители. Авторите на настоящата рейтингова система препоръчват тя да се използва само като начало в едно по-дълго и детайлно проучване на възможностите за обучение, предлагани от българските висши училища.

Някои изводи по използваната рейтингова система

1. Липсва международно възприета система за анализ и оценка по едни и същи индикатори на гражданските и военните професионални направления.

2. Съществуват национални рейтингови системи за висшите училища на силовите институции (САЩ), но използването на различни индикатори, изключва възможната сравнимост на крайните резултати.

3. В съществуващите национални рейтингови системи оценяването на висшите училища на силовите институции се извършва по индикаторна система, която в по-голяма степен отчита интересите на държавата-работодател, а не на обучаемите.

4. „Обективните” индикатори е необходимо действително да се обективизират, т.е. да имат пряко отношение към професионалното направление и обучаващите се в него, а не да се дели всичко на всички обучаеми. За разлика, от икономически, административни и други професионални направления, където всичко може да се използва от всички обучаеми, то при професионално направление “Военно дело”, специализираната материална учебна част, стопански инвентар и други се използват единствено в даденото професионално направление и никъде другаде.

4. Разработената рейтингова система създава деформирана оценка на висшите училища на МО и МВР.

Капитан I ранг о.р. доц. д-р Кирил КОЛЕВ
Висше военноморско училище „Н. Й. Вапцаров”